

Adaptační plán v 1. ročníku základní školy

**SO
FA**

Proč je podpora adaptace důležitá

Přechod mezi předškolním a základním vzděláváním je významným vývojovým obdobím, protože se v něm dítěti mění prostředí, režim dne, vztahy, nároky na samostatnost i způsob učení. První zkušenost se školou může ovlivnit další vzdělávací dráhu dítěte. Výzkumy ukazují, že podpora adaptace dětem napomáhá k lepším vzdělávacím výsledkům a méně častým obtížím v chování.

Úspěšný proces adaptace na školní docházku lze u jeho klíčových aktérů popsat následovně:

a)

učitelé získávají informace o vývoji, potřebách, učení a vhodné podpoře dítěte,

b)

rodina dítěte se stává partnerem školy,

c)

dítě se v novém prostředí cítí bezpečně a sebejistě a může se naplno soustředit na učení.

Adaptační plán v 1. ročníku ZŠ je praktickým nástrojem, který pomáhá odpovědět na otázku:

Co potřebujeme o dítěti vědět a co může škola udělat pro to, aby jeho nástup do 1. ročníku proběhl úspěšně?

Doporučení pro vyplnění adaptačního plánu

Níže jsou popsány kroky, které pomohou vytvořit funkční adaptační plán. Důraz je kladen na informace, které jsou prakticky využitelné v podpoře dítěte.

1. Začínáme záznamem silných stránek dítěte.

Zaměření na silné stránky dítěte napomáhá budování vztahu mezi školou a rodiči dítěte.

První část plánu by proto neměla obsahovat informace typu:

„Dítě je nesoustředěné, emočně nezralé a špatně snáší změny.“ ale například:

Silné stránky:

Matěj je zvědavý, rád pracuje se stavebnicemi (především se stavebnicí LEGO) a manuálními pomůckami, dobře reaguje na individuální kontakt s dospělým a má rád jasná pravidla.

2. Zaznamenáme oblasti, ve kterých dítě potřebuje podporu.

Uvedeme informace o potřebách dítěte, které vyučujícím konkrétně napovídají, **jak s dítětem pracovat.**

Oblasti podpory:

Matěj obtížněji zvládá neočekávané změny a přechody mezi aktivitami.

Rozrušení z neočekávaných změn pomáhá předcházet individuální upozornění na změnu a poskytnutí prostoru pro zklidnění. Pokud nelze změnu předvídat, pomáhá ke zklidnění oblíbená hračka (LEGO panáček).

Hladký přechod mezi aktivitami podpoří, když mají ustálenou formu a předem známou strukturu.

3. Necháváme zaznít hlas dítěte.

Dítě by nemělo být pouze objektem předávání informací mezi dospělými. Pro účinnou podporu je důležité pracovat s otázkami, očekáváními, obavami a zkušenostmi samotných dětí.

Ke zjištění pohledu dítěte pro účely adaptačního plánu je možné doplnit následující výroky:

Na chození do školy se těším, protože...

Ve škole se těším na.....

Trochu se bojím / necítím se dobře, když...

Když potřebuji pomoc, pomůže mi...

Odpovědi lze získat rozhovorem, kresbou nebo s pomocí obrázků.

4. Vytvoříme mapu náročných situací

Místo obecných informací, např. že dítě „je emočně nezralé“, sledujte a zaznamenávejte **konkrétní školní situace** a to, jak v nich dítě reaguje a co v nich dítěti pomáhá. Informace o tom, co dítěti obvykle pomáhá, můžete získat od rodičů¹, z dokumentu shrnujícího výsledky pedagogického diagnostikování z mateřské školy, nebo od učitelky/učitele z MŠ, který/á má s dítětem zkušenost.

Situace	Častá reakce	Co pomáhá
ranní odloučení	nejistota, pláč	předem domluvený dospělý přichází k převzetí a nese LEGO panáčka, stejný ranní rituál
změna aktivity	nedokáže na pokyn ukončit činnost	upozornění 5 a 2 minuty předem
hlučné prostředí	stáhne se / rozruší se	možnost krátce odejít na klidnější místo/využití tlumicích sluchátek
neúspěch	vzdávání činnosti	rozdělení úkolu na menší kroky
konflikt s dítětem	impulzivní reakce	dospělý pomůže pojmenovat situaci a nabídne možnosti řešení

¹ Pojmem rodiče jsou v dokumentu označeni všichni pečující o dítě.

5. Ke každé identifikované situaci doplníme, jak budeme postupovat

Přehledně popište, co kdo a v jaké situaci bude dělat. U dětí s komplexnějšími potřebami lze určit konkrétního pracovníka, který bude podporu v adaptaci dítěte koordinovat. Koordinátor je užitečný zejména tehdy, když je v souvislosti s adaptací potřeba intenzivnější komunikace s rodiči a předchozími vyučujícími dítěte.

Náročná situace	Co uděláme	Kdo	Kdy
obtížná orientace v režimu dne	vizuální plán dne na lavici	třídní učitel/ka	od 1. dne
obtíže se slovní žádostí o pomoc	natrénujeme jednoduchý signál	třídní učitel/ka + dítě	1. týden
citlivost na velký hluk	zajistíme možnost využít klidné místo /poskytneme tlumicí sluchátka	třídní učitel/ka / asistent/ka pedagoga	podle potřeby

6. Rozdělíme plán na etapy: „před nástupem – první až druhý měsíc– následně“

V období **před nástupem do ZŠ** je vhodné se zaměřit na seznamování dítěte s novým prostředím, **v prvních týdnech až měsících** na vytváření bezpečného, přívětivého a předvídatelného prostředí, **po nástupu** na sledování toho, jak se dítě začlenilo, a úpravu pedagogických postupů podle jeho potřeb.

Květen až srpen → příprava

poznávání dítěte, komunikace MŠ–ZŠ–rodina–dítě, návštěvy školy, seznámení s prostředím školy prostřednictvím návštěvy nebo fotografií, seznámení s třídní/m učitelkou/em.

Září až říjen → intenzivní adaptace

rituály, vztahy, bezpečí, orientace v prostředí, práce s emocemi, méně tlaku na výkon.

Listopad → stabilizace

vyhodnocení, které podpory už nejsou potřeba a které je naopak vhodné zachovat.

7. Vyhodnocujeme adaptaci nikoli jen školní výkon

Pro vyhodnocení adaptace dítěte je užitečné si zodpovědět následujících 6 otázek:

- 1. Dokáže dítě vyjádřit své názory a potřeby?**
dítě umí dát najevo svůj názor; dokáže dát najevo, že něčemu nerozumí, něco nechce nebo potřebuje
- 2. Má ve škole alespoň jednoho dospělého, na kterého se umí obrátit?**
dítě ví, za kým může jít; dokáže požádat o pomoc; přijímá podporu dospělých
- 3. Začíná vytvářet vztahy s ostatními dětmi?**
dítě má alespoň jedno dítě, se kterým navazuje kontakt; necítí se dlouhodobě izolované

4. **Orientuje se v běžném režimu dne a prostředí školy?**
dítě ví, kde je třída, toaleta, šatna; rozumí základním pravidlům a režimu dne; ví, co bude následovat; změny zvládá s přiměřenou podporou
5. **Dokáže se s přiměřenou podporou zapojovat do výuky a hry?**
dítě se s přiměřenou podporou zapojuje do komunikace s dětmi i dospělými, individuálních i skupinových činností a hry s ostatními dětmi
6. **Dokáže se po náročné situaci postupně vrátit k činnosti?**
dítě není po většinu dne ve výrazném napětí; po nepříjemné situaci se dokáže s podporou zklidnit a zapojit do činnosti

U každého indikátoru lze využít jednoduché označení například **zvládá samostatně / zvládá s mírnou podporou / potřebuje výraznou podporu.**

Je užitečné, pokud se na hodnocení podílí více lidí, kteří jsou s dítětem ve škole v intenzivním kontaktu včetně asistentů/ek pedagoga nebo vychovatelů/ek školní družiny, pokud ji dítě navštěvuje. Při vyhodnocení je vhodné zjistit pohled samotného dítěte. Nemělo by však být vystaveno negativnímu hodnocení dospělých. Dítěti je vhodné sdělovat vyhodnocené pokroky.

Další tipy ke zpracování adaptačního plánu

Adaptační plán by neměl být příliš rozsáhlý, ideálně by měl být tvořen 2 až 3 stránkami prakticky využitelných informací. Nemá popisovat, proč dítě ještě není připravené na školu, ale **co udělá škola, rodina a případně další odborníci, aby dítě mohlo školní docházku úspěšně zvládat se svými současnými dovednostmi a potřebami.**

1. strana – “Poznáváme dítě²”

silné stránky → zájmy → pohled dítěte → pohled rodičů → důležité zkušenosti z MŠ → situace, ve kterých potřebuje podporu.

2. strana – “Jak dítěti pomůžeme dobře začít”

2–4 adaptační cíle → konkrétní postupy → kdo je zajistí → co bude dělat rodina → případná spolupráce dalších odborníků.

3. strana – “Jak se dítěti daří”

vyhodnocení po 2 až 3 týdnech → vyhodnocení po 6 až 8 týdnech → co můžeme ukončit → co pokračuje → zda je potřeba další podpora.

²Pro sdílení informací mezi ZŠ a MŠ týkajících se dítěte nad rámec povinně předávaných informací o výsledcích pedagogického diagnostikování dle § 36a školského zákona, je třeba získat souhlas zákonného zástupce žáka.

“Poznáváme dítě”**Základní informace**

Jméno dítěte, kontakty na důležité osoby, termíny

Jméno dítěte; třídní učitel/ka; datum zahájení a plánovaných vyhodnocení plánu; kontakt na rodiče; MŠ, kterou dítě navštěvovalo

Silné stránky dítěte

Co dítěti jde, co ho zajímá, o co se lze při adaptaci opřít

„Rád/a staví, dobře navazuje kontakt s dospělými, rád/a pomáhá druhým.“

Pohled dítěte

Jak dítě školu vnímá, na co se těší a čeho se obává

Na co se ve škole těšíš? Co ti dělá starost? Co ti pomáhá, když ti není dobře?

Pohled rodičů a vyučujících z MŠ

Praktické informace od rodičů a z MŠ o tom, jak se dítě projevuje a co mu pomáhá.

*Jak reaguje na změny? Jak dlouho se soustředí?
Jak žádá o pomoc? Co ho/jí uklidňuje?*

Oblasti/situace, ve kterých může potřebovat podporu

Ne diagnózy, ale konkrétní situace, které mohou být po nástupu náročné

Odloučení od rodiče; přechody mezi činnostmi; hluk; práce ve skupině; čekání; neúspěch; komunikace; požádání o pomoc; sebeobsluha aj.

Adaptační cíle

2 až 4 krátkodobé, pozorovatelné nebo snadno měřitelné cíle

*„Umí říct o pomoc učiteli/ce.“, „Zvládne s podporou ranní příchod.“,
„Dokáže na pokyn ukončit činnost“, „Orientuje se v prostředí školy“ apod.*

“Poznáváme dítě”

Poskytnutá podpora

Konkrétní kroky a opatření směřující k naplnění cílů zahrnující co/kdo/kde/kdy bude dělat.

vizuální režim dne; předvídatelné rituály; možnost krátkého odpočinku; poskytnutí a nácvik využívání seberegulačních pomůcek; pomoc při přechodech mezi přestávkou a vyučovací hodinou; určený dospělý pro emoční podporu v konkrétních situacích aj.

Tuto část lze rozdělit na časové úseky

Příprava před nástupem

Co proběhne ještě před prvním školním dnem

schůzka s rodiči přijatých dětí; návštěva školy; seznámení s vyučující/m; seznámení s fotografií třídy; nácvik pohybu ve škole; seznámení s očekávaným režimem dne aj.

První dny a týdny

Jak bude nastavena zvýšená podpora na začátku

Určení osoby, která dítě při příchodu převezme; volba zasedacího pořádku odpovídajícího potřebám dítěte; určení osoby, která sleduje adaptaci; jak reagovat při přetížení dítěte; určení poradenského pracovníka školy, se kterým bude vyučující adaptaci dítěte konzultovat aj.

Spolupráce s rodinou

Jak bude probíhat komunikace, jaké informace si škola a rodiče budou předávat, jak rodiče mohou podpořit adaptaci dítěte

Četnost a formy komunikace, co bude rodina sledovat a dělat doma

Zapojení dalších osob

Pokud je to potřeba, jasné rozdělení rolí

Asistent/ka pedagoga; školní poradenské pracoviště; vychovatel/ka školní družiny; vyučující MŠ; PPP/SPC mající dítě v péči apod.

„Jak se dítěti daří“

Vyhodnocení adaptace

Předem stanovené termíny a několik jednoduchých ukazatelů naplnění cílů a postup jejich vyhodnocení (pozorování, rozhovor aj.)

Vyhodnocení po 2. - 3- týdnech s cílem identifikace chybějící podpory a úprava stávající podpory, pokud není funkční

Vyhodnocení po 6. až 8. - s cílem navržení postupu omezování již nepotřebné podpory

Použité zdroje:

UNICEF – Smooth Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education - UNICEF_SmoothTransitionsECCE_final.pdf.pdf

Head Start, USA – Transition to Kindergarten / Transition Plan Form - Transition to Kindergarten: Transition Plan Form | HeadStart.gov

Education Scotland – Scottish Early Childhood and Families Transitions Statement - Scottish Early Childhood and Families Transitions Statement | Resources | Education Scotland

New Zealand Ministry of Education – Learning support when your child moves to school - Learning support when your child moves to school - Ministry of Education

Australian Government – Continuity of Learning - Continuity of Learning: a resource to support effective transition to school and school age care - Department of Education, Australian Government

U.S. Institute of Education Sciences – Supporting School Transitions for Young Learners - Fact Sheet: Supporting School Transitions for Young Learners: Considerations in the Era of COVID-19 and Beyond

López BA, Benner AD. *Challenges in the Transition to Kindergarten and Children's Well-Being Through Elementary School: Do School Transition Supports Matter?* Early Child Res Q. 2025 2nd Quarter; 71:193-204.

Schulting AB, Malone PS, Dodge KA. *The effect of school-based kindergarten transition policies and practices on child academic outcomes.* Dev Psychol. 2005 Nov;41(6):860-71.

**SO
FA**

www.societyforall.cz